

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність 207 «Водні біоресурси та аквакультура»

Допускається до захисту
Зав. кафедри *Дар'я Шаровар*
підпільна кафедри
«23» *Шаровар* 2025 року
вчене звання, прізвище, ініціали

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧASNOGO STANU TA PERСПЕКТИVИ ROZVITKU AKVAKULTURI V UKRAINI

Виконав(ла): Шаровар Дар'я Олександрівна
прізвище, ім'я, по батькові, підпись

студентка 4 курсу, dennої форми навчання

Керівник:

кандидат с.-г. наук, доцент Куновський Ю. В.
вчене звання, прізвище, ініціали підпись

Рецензент:

доктор вет. наук, професор Гриневич Н.Є
вчене звання, прізвище, ініціали підпись

Я, Шаровар Дар'я Олександрівна, засвідчую, що кваліфікаційну роботу виконано з дотриманням принципів академічної добroчесності.

Біла Церква 2025

ЗМІСТ

Перелік умовних позначень.....	4
ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ.....	11
1.1. Історичний огляд розвитку аквакультури в Україні та світі.....	11
1.2.Аквакультура: види та напрями галузі.....	16
1.3. Державна політика у сфері рибного господарства.....	20
1.4. Нормативно-правове регулювання аквакультури.....	23
РОЗДІЛ 2. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	26
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ВЛАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	30
3.1.Порівняльна характеристика аквакультури України та Норвегії.....	30
3.2.Аналіз ринку аквакультури України та Норвегії: виробництво, експорт, імпорт, споживання.....	33
3.3. Співпраця України та Норвегії в галузі аквакультури.....	46
3.4. Перспективи подальшого розвитку аквакультури в Україні..	49
3.4.1.Вплив воєнних дій на аквакультуру та рибальство.....	49
3.4.2. Проблеми та виклики розвитку аквакультури в Україні.....	51
3.4.3. Стратегічні напрями розвитку аквакультури.....	54
3.4.4. Державна підтримка та стимули для розвитку галузі.....	56
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЙ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	66

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

Держрибагенство – Державне агентство меліорації та рибного господарства України;

ЄС - Європейський Союз;

ЗУ - Закон України;

RAS - Рециркуляційні системи аквакультури

СОВ - Системи зворотної водоподачі;

УЗВ - Установки замкнутого водопостачання;

ФАО - Продовольча та сільськогосподарська організація ООН.

РЕФЕРАТ

Шаровар Д.О. «Сучасний стан та перспективи розвитку аквакультури в Україні».

Дипломна робота присвячена комплексному дослідження сучасного стану та перспектив розвитку аквакультури в Україні.

В роботі проаналізовано теоретичні основи розвитку аквакультури та узагальнено світовий досвід у цій сфері. Детально охарактеризовано сучасний стан аквакультури в Україні, включаючи обсяги виробництва, видовий склад, технології вирощування та регіональну специфіку, визначено та систематизовано основні проблеми, що стримують розвиток галузі та розроблено пропозиції щодо їх вирішення.

Виявлено, що незважаючи на значний потенціал (великі площин водних об'єктів, сприятливі кліматичні умови), галузь аквакультури в Україні використовує свої можливості не повною мірою. Основними проблемами, що стримують розвиток аквакультури є: недостатній рівень державної підтримки та інвестицій, застаріла матеріально-технічна база більшості господарств, недосконалість нормативно-правового регулювання, повільне впровадження інтенсивних та інноваційних технологій вирощування. Водночас підтверджено значні перспективи для диверсифікації об'єктів вирощування (цінні види риб, безхребетні), розвитку марикультури та впровадження зasad сталого рибництва.

Зроблено висновок, що для сталого розвитку аквакультури та підвищення її ролі у забезпеченні продовольчої безпеки країни необхідна реалізація комплексу заходів. Це включає вдосконалення законодавчої бази, створення сприятливого інвестиційного клімату, стимулування модернізації виробництва, розвиток наукового та кадрового потенціалу, а також гармонізацію вітчизняних стандартів з

вимогами ЄС. Пріоритетними напрямами мають стати інтенсифікація виробництва традиційних видів (короп, рослиноїдні види риб), а також активний розвиток вирощування нових, високорентабельних об'єктів аквакультури.

Одержані результати можуть бути використані органами державної влади при розробці стратегій та програм розвитку рибного господарства та аквакультури, науково-дослідними установами для подальших досліджень у цій сфері, суб'єктами господарювання аквакультури для оптимізації виробничих процесів та визначення перспективних напрямів їх діяльності.

Кваліфікаційна робота викладена на 66 сторінках комп'ютерного тексту, складається з 4 розділів, висновків, пропозицій, із 38 джерел використаної літератури та ілюстрована однією таблицею та 12 рисунками.

Ключові слова: аквакультура, рибництво, водні ресурси, Україна, рибна продукція, інвестиції, технології, розвиток.

ANNOTATION

Sharovar D.O. Current state and prospects for the development of aquaculture in Ukraine.

The thesis is devoted to a comprehensive study of the current state and prospects for the development of aquaculture in Ukraine.

The work analyzes the theoretical foundations of aquaculture development and summarizes world experience in this area. The current state of aquaculture in Ukraine is described in detail, including production volumes, species composition, cultivation technologies and regional specifics, the main problems that hinder the development of the industry are identified and systematized, and proposals for their solution are developed.

It was found that despite the significant potential (large areas of water bodies, favorable climatic conditions), the aquaculture industry in Ukraine does not use its capabilities to the full. The main problems that hinder the development of aquaculture are: insufficient level of state support and investment, outdated material and technical base of most farms, imperfect regulatory and legal regulation, slow implementation of intensive and innovative cultivation technologies. At the same time, significant prospects for the diversification of breeding objects (valuable fish species, invertebrates), the development of mariculture and the implementation of the principles of sustainable fish farming were confirmed.

It was concluded that for the sustainable development of aquaculture and increasing its role in ensuring the country food security, it is necessary to implement a set of measures. This includes improving the legislative framework, creating a favorable investment climate, stimulating the modernization of production, developing scientific and human resources, as well as harmonizing domestic standards with EU requirements.

Priority areas should be the intensification of production of traditional species (carp, herbivorous fish species), as well as the active development of the cultivation of new, highly profitable aquaculture objects.

The results obtained can be used by government authorities in developing strategies and programs for the development of fisheries and aquaculture, by research institutions for further research in this area, and by aquaculture business entities to optimize production processes and identify promising areas of activity.

The qualification work is set out on 73 pages of computer text, consist of 4 chapters, conclusions, proposals, 38 sources of literature, and is illustrated with one table and 12 figures.

Key words: *aquaculture, fish farming, water resources, Ukraine, fish products, investments, technologies, development.*

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Рибна галузь країни перебуває під впливом численних викликів, серед яких економічні труднощі, втрата виробничих потужностей та наслідки військової агресії РФ. З огляду на глобальні тенденції розвитку продовольчих систем та зростаючу потребу в безпечних і якісних харчових продуктах, питання відновлення та сталого розвитку рибного ринку України набуває особливої актуальності;

Аквакультура є важливою галуззю агропромислового комплексу України, яка за умови раціонального використання водних об'єктів, технологій, залучення інвестицій, впровадження і дотримання законодавчої бази у галузі рибальства може наповнити внутрішній ринок рибою продукцією високої якості та достатньої кількості для підтримання продовольчої безпеки України;

Розвиток аквакультури в Україні - це складне, але водночас надзвичайно перспективне завдання. Лише комплексний підхід, що поєднає активну державну підтримку, значні інвестиції, глибоку технологічну модернізацію та адаптацію до європейських стандартів, дасть змогу Україні суттєво наростили власне виробництво риби й посісти гідне місце на ринку аквакультурної продукції.

Україна має значний потенціал для розвитку аквакультури. Водночас військова агресія РФ негативно вплинула на ефективність виробництва рибної продукції суб'єктами аквакультури;

Аквакультура Норвегії є прикладом успішного, високотехнологічного та сталоорієнтованого розвитку галузі, що приносить значні економічні дивіденди. Україна, незважаючи на величезний природний потенціал, поки що не змогла повною мірою його реалізувати. Для досягнення успіхів, подібних до норвезьких, Україні необхідно зосередитися на залученні інвестицій, впровадженні сучасних технологій, вдосконаленні законодавчої бази та системної державної підтримки

галузі. Це дозволить не лише збільшити обсяги виробництва якісної рибної продукції, а й сприятиме продовольчій безпеці країни та її інтеграції у світовий ринок аквакультури;

Виробництво риби в Україні за останні десятиліття суттєво змінилося. Це пояснюється впровадженням у виробництво сучасних технологій розведення та вирощування існуючих та нових видів риб з урахуванням потреб населення та вимог ринку. Проте попри окремі досягнення, вітчизняна аквакультура та рибальство загалом все ще суттєво поступаються світовим темпам розвитку;

Аналізуючи обсяги експорту та імпорту риби та рибної продукції у грошовому еквіваленті за 2024 рік слід відмітити, що Україна залишається імпортозалежною державою на рибному ринку та загалом має від'ємне сальдо торговельного балансу риби та рибної продукції, яке складає 1 033 млн дол. США. Зниження показників експорту та імпорту риби, продукції з риби та інших водних біоресурсів в Україні у 2022 році пояснюється впливом повномасштабного вторгнення РФ на територію України, що значною мірою зруйнувало логістику, скоротило економіку та знизило купівельну спроможність населення. Також на ємність ринку впливають окупація територій, пошкодження інфраструктури, руйнація або призупинення функціонування рибогосподарських підприємств. Втім, показники зовнішньої торгівлі рибою та рибною продукцією 2023 – 2024 pp. Демонструють поступове відновлення рибного ринку України;

Важливо зазначити, що Україна залишається імпортозалежною державою на рибному ринку, адже понад 80 % імпорту припадає на види риб, до яких країна не має доступу через відсутність вилову у відкритому морі. Основні партнери з імпорту риби – Норвегія, Ісландія, США та країни Балтії, тоді як основними напрямками експорту залишаються європейські держави, зокрема Молдова, Німеччина, Литва, Польща та Данія. Структура імпорту риби та рибної продукції

свідчить про домінування мороженої риби, частка якої у 2024 році склала понад 60%. Водночас серед товарних позицій експорту домінують філе рибне та інше м'ясо риб, жива риба, готова або консервована риба та молюски;

Споживання риби та рибної продукції в Україні є актуальним питанням в контексті здорового харчування населення. В середньому українці споживають 13,2 кг риби на рік, тобто рівень споживання риби все ще залишається нижчим за середньоєвропейський показник. Крім того, в Україні спостерігаються суттєві регіональні відмінності у споживання риби та рибної продукції. У регіонах, розташованих поблизу великих водойм, культура споживання риби історично сформувалася на вищому рівні, ніж у віддалених областях, таких як Західна Україна.

Для покращення ситуації необхідно розвивати місцеве рибне господарство, що сприятиме забезпечення населення свіжою, якісною та доступною рибною продукцією.

ПРОПОЗИЦІЙ

Розвиток аквакультури в Україні є надзвичайно важливим стратегічним напрямком для забезпечення продовольчої безпеки та економічного зростання. Тому для забезпечення сталого розвитку аквакультури необхідно впровадити комплексні заходи, що охоплюватимуть законодавчі, економічні, наукові та освітні аспекти, а саме:

необхідно терміново спростити законодавчу базу, що регулює галузь, зробивши її прозорою та зрозумілою для інвесторів;

важливо гармонізувати українські норми та стандарти з міжнародними, особливо з вимогами Європейського Союзу, для полегшення експорту;

важливо запровадити пільгові програми кредитування та субсидій для підтримки нових та існуючих рибницьких господарств;

залучення інвестицій має стати пріоритетом, тому варто розробити ефективні механізми та створити сприятливий інвестиційний клімат;

впровадження аквапоніки та смарт-ферм дозволить оптимізувати використання ресурсів та підвищити ефективність;

розвиток освітніх програм та підвищення кваліфікації фахівців є критично важливим для підготовки кваліфікованих кадрів;

потрібно збільшити фінансування науково-дослідних робіт для розробки нових кормів, покращення генетики риб та створення ефективних технологій переробки;

розширення внутрішнього ринку за рахунок популяризації споживання вітчизняної продукції є важливим кроком;

створення ефективних логістичних та дистрибуційних мереж забезпечить своєчасну доставку продукції до споживача;

підтримка розвитку переробних підприємств дозволить виробляти продукцію з доданою вартістю;

розвиток державно-приватного партнерства сприятиме реалізації великих інфраструктурних проектів;

активне просування української аквакультурної продукції на експортні ринки відкриє нові можливості для збуту;

суворий контроль за якістю води та здоров'ям риби має стати стандартом у всій галузі;

забезпечення екологічної сталості та мінімізація негативного впливу на водні екосистеми є фундаментальним фактором для довгострокового розвитку галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шекк, П. В., Бургаз, М. І. (2022). Аквакультура прісноводних і морських риб, молюсків і безхребетних (відтворення і вирощування, світовий досвід) (Частина 1): Навчальний посібник. Одеський державний екологічний університет;
2. Аквакультура (рибництво) URL: <https://bumtca.com.ua/akvakultura-ribnictvo/>;
3. Виробництво аквакультури у 2025 році: прогнози та виклики URL: https://www.chng.darg.gov.ua/index.php?lang_id=1&content_id=2526&lp=31;
4. Ваш гід в законодавстві України. URL: https://kodeksy.com.ua/pro_akkvakul_turu/1.htm;
5. Аквакультура, її види та напрями. Законодавча база. URL: https://chrk.darg.gov.ua/_akkvakuljkura_jiji_vidi_ta_0_0_0_1651_1.html;
6. Сучасна аквакультура: від теорії до практики. Практичний посібник/Автор – К.: «Простобук», 2016. – 119 с.
7. Положення про Державне агентство України з розвитку меліорації, рибного господарства та продовольчих програм. URL: https://darg.gov.ua/_polozhennja_0_13_menu_0_1.html;
8. Публічний звіт т.в.о. голови Держрибагенства України за 2022 рік. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2022/Zvit_fish_2022.pdf;
9. Публічний звіт т.в.о. голови Держрибагенства України за 2023 рік. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2023/zvit_fish_agensyl_2023.pdf;
10. Запуск експериментального проекту «е-Риба» стартує 18 жовтня. URL: <https://interfax.com.ua/news/economics/941580.html>;

11. Аквакультура: з чого розпочати? URL :
https://darg.gov.ua/_akvakuljtura_z_chogo_0_0_0_8315_1.html;
12. Гончарова О. В., Кутіщев П. С. Аспекти формування потенціалу та розвитку української аквакультури на фоні євроінтегрування інноваційних рішень. Водні біоресурси та аквакультура. Видавничий дім «Гельветика». 1 (13). 2023. С. 73–83;
13. Надання експертно-дорадчих послуг у сфері аквакультури. URL :
<https://agrochamber.lviv.ua/news/843-nadannia-ekspertno-doradchych-posluh-u-sferi-akvakultury>;
14. Закон України «Про аквакультуру». URL :
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5293-17#Text>;
15. Закон України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/113677?an=4>;
16. Закон України «Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них». URL : <https://ips.ligazakon.net/document/T030486?an=840657>;
17. Закон України «Про тваринний світ». URL :
<https://ips.ligazakon.net/document/T012894?an=4>;
18. Закон України «Про Червону книгу України». URL :
https://ips.ligazakon.net/document/view/1023055?an=94&ed=2022_12_13;
19. Водний кодекс України. URL :
<https://ips.ligazakon.net/document/z950213?an=5>;
20. Земельний кодекс України. URL :
<https://ips.ligazakon.net/document/1012768?an=590447>;
21. Аквакультура, її види та напрями. Законодавча база. URL :
https://chrk.darg.gov.ua/_akvakuljkura_jiji_vidi_ta_0_0_0_1651_1.html

22. Наказ «Про затвердження спеціальних форм первинної документації для суб'єктів рибного господарства в галузі аквакультури». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1126-12#text>;
23. Виробництво продукції аквакультури збільшилося на 22 % URL: https://lv.darg.gov.ua/vyrobniство_produkejji_0_0_0_1839_1.html;
24. У 2024 р виробництво продукції аквакультури зросло на 22% URL: <https://agronews.ua/news/u-2024-r-vyrobnyctvo-produkeziyi-akvakultury-zroslo-na-22/>;
25. Виробництво продукції аквакультури в Україні зросло майже на 22% URL: <https://agroportal.ua/news/zivotnovodstvo/vyrobniство-produkejji-akvakultury-ukraini-zroslo-mayzhe-na-22>;
26. Огляд рибного ринку України за 2024 рік URL: <https://uifsa.ua/news/news-of-ukraine/review-of-the-ukrainian-fish-market-for-2024>;
27. Рибний гігант із Запоріжжя: історія успіху KlionGroup, виробництво і виклики під час війни URL: <https://www.061.ua/news/3862222/ribnij-gigant-iz-zaporizza-istorija-uspihu-klion-group-vyrobniство-i-vikliki-pid-eas-vijni>;
28. Про експортний потенціал української аквакультури розповіли представники Держпродспоживслужби для українського рибного бізнесу URL:[https://dpss.gov.ua/news/pro-eksportnyi-potentsial-ukrainskoi-akvakultury-rozgovily-predstavnyky-derzhprodspozhivsluzhby-dlia-ukrainskoho-rybnoho-biznesu&ved=2ahUKEwiF8MCVgOGNAxXHJIVANIQfnLAQFnoECDHQAQ&sqi_2&usg=AQVvaw219oaxCE0g7c0-0ZvdWHiy](https://www.google.com/url?sa=t&source=web&ret=j&opj=89978449&url=https://dpss.gov.ua/news/pro-eksportnyi-potentsial-ukrainskoi-akvakultury-rozgovily-predstavnyky-derzhprodspozhivsluzhby-dlia-ukrainskoho-rybnoho-biznesu&ved=2ahUKEwiF8MCVgOGNAxXHJIVANIQfnLAQFnoECDHQAQ&sqi_2&usg=AQVvaw219oaxCE0g7c0-0ZvdWHiy);
29. Експорт морепродуктів з Норвегії встановив рекорд URL: <https://uifsa.ua/news/world-news/export-of-seafood-from-norway-set-a-record>;

30. Рибництво: потенціал е! URL: <https://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/jtem/7880-rybnytstvo-potentsial-je.html>;
31. Україна і Норвегія мають передумови для започаткування довгострокового стратегічного партнерства у сфері рибної промисловості та аквакультури URL:<https://norway.mfa.gov.ua/news/54376-ukrajina-i-norvegija-majut-peredumovi-dlya-zapochatkuvannya-dovgostrokovogo-strategichnogo-partnerstva-u-sferi-ribnoji-promislovosti-ta-akvakulyturi>;
32. Як норвезька риба може стати українською URL: <https://uifsa.ua/news/news-of-ukraine/how-norwegian-fish-can-become-ukrainian>;
33. Норвегія — основний постачальник риби і морепродуктів в Україну URL: <https://www.agravery.com/uk/posts/show/norvegia-osnovnij-postacalnik-ribi-i-moreproduktiv-v-ukrainu>;
34. Аквакультура під час війни: приховані резерви. URL : <https://ukraine-oss.com/akvakultura-pid-chas-vijny-prylyovani-rezervy/>;
35. Збитки рибної галузі через збройну агресію РФ оцінюються у \$47 URL: <https://agrotimes.ua/tvarinnistvo/zbytky-rybnoyi-galuzi-cherez-zbrojnu-agresiyu-rrf-oczinyuyutsya-u-47-mln%ef%bf%bc/>;
36. Інформація про стан та обсяги рибних запасів у водоймах, де ведеться промисловий вилов. Державне агентство меліорації та рибного господарства України. URL: https://darg.gov.ua/vidkni_danii_0_1000_menu_0_1.html;
37. Про схвалення Стратегії розвитку галузі рибного господарства України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-2023-%D1%80#Text>;

38. Стаття 22. Державна підтримка у сфері аквакультури – Про аквакультуру –
Закони України | Protocol URL:

https://protocol.ua/ua/pro_akyakulturu/statya_22_2_gl-1*Na5p0b*_ga*SkEibNkS0M3SyUjeje0dXhCd1ExUkZsRDIWU5zWkZiX3ZhRk9mV1JURkH_dEJ4Q2t0ZIBidIJxYIA4dVmNg_*_ga_N1C07KB9YK_M1e0Nj4Nje5My4xNC4xIjE3NDYyODMzNjEuMC4wIjA.

